

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Regvla Morvm Sive Tractatvs Bipartitvs De Sufficienti Ad
Conscientiam Rite Formandam Regvla In Quo Usus
Cujusvis Opinionis Practice Probabilis Convincitur Esse
Licitus**

Terillus, Antonius

Leodii, 1678

Quæst. XLV. Vtrùm transgressio legis imputetur illis qui casus in Summam colligunt, & eos pro conscientia formanda proponunt?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77827](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77827)

QUAESTIO QUADRAGESIMA QUINTA.

Virum transgressio legis imputetur illis, qui casus in Summam colligunt, & eos pro conscientia formanda proponunt?

Celladeus in casuum collectores insurgit.

QUESTIONE 10. lib. 3. mirum in modum insurgit Celladeus contra eos, qui per modum historicorum casus conscientiae colligunt, illosque tanquam sufficientem conscientiae regulam proponunt; nervis enim omnibus contendit probare eos hoc nomine in periculoso admodum statu versari, atque transgressiones materiales divinae legis illis esse tribuendas. Hoc ut probet, supponit primò, eos nil de rebus ipsis scire, sed tantum nosse Auctorem aliquem ita dicere, sed ignorare penitus an bene dicat, vel male. Rursus supponit, usurpantes historiam illam pro regula operandi vel consulendi nullum penitus formare iudicium de reali conformitate operationis cum lege, & voluntate Dei. Demùm, hisce suppositis, plurima cœcervat, ut probet eos reprehensione dignos esse, atque inexcusabiles, quoties materialiter errant. Præterea in præludio quaestionis dicit, se talium historicorum insufficientiam antea rejecisse, atque manifestè ostendisse, eos peccati reos esse, quoties operando aut consulendo talem regulam sequuntur; simulque asserit, se omnium responsum, atque ad prudentes & prudentiam, legesque non sufficienter promulgatas appellandi aditus præclusisse.

Si in omnes impunito.

2. Ego sanè non perspicio, in quos collimat, atque argumenta intorquet Celladeus, quia indistinctè loquitur. Si casuum summistas universaliter impetat, immeritò viros probos, ac doctos, de quæ republica Christiana optimè meritos redarguit, atque peccati infimat; si verò non omnes, sed temerarios tantùm, atque insipientes casuum collectores condemnet, non ego inficias eo, sed junctâ dexterâ eos periculosa temeritatis pariter arguo & condemno; quia qui promiscuè opiniones ex Auctoribus quibusvis colligeret, neque curaret aut quis esset, qui aliquid assereret, aut quo fundamento illud astrueret, is procul dubio periculosè ageret, atque à temeritatis nota excusari non posset. Verùm si in tales tantùm hoc loco insurgat, in nullo benignæ sententiæ adversatur, sed homines impugnat, quos, ni fallor, qui sint assignare non potest. Quocirca potius censendus est terror homines, ne tali temeritate utantur, quàm ullos redarguere, qui temeritatis hujus sint rei.

Consilium Auctoris in hac q. ait.

3. Itaque omittere poteram quaestionem hanc, utpote ad præsentem hunc tractatum minime necessariam; verùm quia pronum est, Lectorem imperitum existimare, quòd quæ hoc loco congesta sunt, quæque contra Collectores opinionum obiciuntur, Auctoribus benignæ sententiæ

R. P. A. Terilli Regula Morum. PARS II.

attribuenda sint, eò quòd Celladeus sæpè generaliter & indiscriminatim loquatur, ideo opportunum duxi ea circa quaestionem hanc proferre ac stabilire, quæ & veritatem benignæ sententiæ stabiliant, & ejusdem Auctores ab omni temeritatis nota defendant.

ASSERTIO PRIMA.

Auctores benignæ sententiæ, sive insignes Theologi Magistri, sive nominati casuum collectores fuerint, non proponunt suas opiniones pro regula conscientia absque cura & sollicitudine, quòd operatio, quam dirigunt, sit conformis legi ac voluntati divinæ.

4. **P**ROBATUR. Theologi insignes, qui rationibus hinc inde debite expensis, suam tandem proferunt sententiam, ea tantùm proponunt ut licita, quæ magnis ducti fundamentis Dei voluntati conformia esse existimant. Hoc semper verum est, quando quaestionem directè dirimentes propriam sententiam proferunt. Quod si reflexè disputantes dicant, sententiam suæ opinioni directæ oppositam esse licitam, eodem modo progrediuntur; quia rem, directè incertam atque hinc inde probabilem, jam in ordine ad novas circumstantias considerant, atque reflexis rationibus moti illam in talibus circumstantiis licitam, Dei quæ voluntati conformem esse definiunt, totaque illorum sollicitudo in hoc incumbit, ne quidquam pro ulla circumstantia ut licitum proponant, quòd rationibus validis convicti divinæ voluntati conforme esse non determinant.

5. Eadem prorsus ratio est de celebrioribus casuum collectoribus; illi enim, non meri casuum historici ac collectores, sed summi Theologi, magnæque doctrinæ, capacitatis ac sedulitatis viri fuere, qui ea tantùm proposuerunt ut licita, quæ ipsimet, post longissimum studium atque Auctorum fermè omnium examen, vel directis vel saltem reflexis rationibus definirunt esse licita. Hi deinde collectiones suas evulgârunt, ut imperitiores iis uterentur, atque eorum auctoritate consilii conscientiam suam deponerent. Certum itaque est, Celladeum loqui de subiecto non supponente, quando insinuat collectores casuum, quos opinionum historicos appellat, ita proponere opiniones collectas pro regula conscientia, ut iudicium de conformitate operationis cum lege Dei non formant, modò loquatur

Præcipue casuum Collectores idè præstant.

Celladeus for.

de præcipuis casuum collectionibus; illis enim nil antiquius fuit, quam ut licita pro licitis, & illicita pro illicitis proponerent.

Omnes ca-
suis bonæ
note idem
præstant.

6. Idem prorsus dicendum est de omnibus bonæ notæ scriptoribus, qui casuum collectiones typis evulgârunt; illi enim viri fuerunt valde capaces, qui rationes & auctoritates graves à levibus discernere poterunt, quique proinde eisdem aut etiam pluribus & validioribus motivis incitati idem censuerunt cum Auctoribus, quos citant & sequuntur. Et hoc quidem verum est, sive sermo sit de peculiaribus objectis directe consideratis, quæ proponunt ut licita, sive de generalibus opinionibus, quas ex reflexa consideratione tractant, & asserunt esse veras, qualis est illa, quod liceat sequi quancumque opinionem directe probabilem; in omnibus enim istis verissimum est, quod aliud non proponant ut licitum, nisi quod, omnibus inspectis, non leviter sed magnis rationibus gravissimisque auctoritatibus moti voluntati divinæ conformari absolute existimant, quia sequuntur rationes & auctoritates benignæ sententiæ faventes, quæ haud dubiè gravissimæ sunt, & assensum merentur.

ASSERTIO SECUNDA.

Collectio casuum conscientie, quos Auctores, qui rationes & auctoritates leves à gravibus discernere possunt, pro formanda conscientia proponunt, non est opus periculosius, quam sit responsio Theologorum, qui quaestiones incertas sibi propositas propria auctoritate probabiliter resolvunt.

Periculum
Theologi
casum re-
solvētis de-
claratur.

7. **P**ROBATUR. Theologi, qui casus incertos sibi propositos propria auctoritate resolvunt, alius non ascendunt, quam ad probabilem quaestionis resolutionem. Interim indoctorum conscientiam in sola illorum auctoritate recumbit, ideoque ipsi pro aliorum opere Deo respondere tenentur; quod sanè est onus periculosum, ad quod citra conscientie læsionem subeundum magnâ doctrinâ ac diligentia opus est, ut patet. Præterea, qui sic casus resolvunt, ita mediare debent inter Deum & homines, ut ex æquo teneantur favere libertati ac legi; non enim minus peccant, si conscientias hominum indebitè stringant, quam si legem Dei indebitè evacuent. Ergo conjecti sunt in viam arctam, horrendis hinc inde præcipitiis conclusam, extra quam nullâ ex parte absque peccato desistere licet. Difficile autem & periculosum est tali viâ incedere. At melior, & minus periculosa est conditio collectoris casuum; ille enim alio onere non tenetur, quam ut sincerè proponat sententias Auctorum, quos citat; quia non vult, ut homines in sua, sed in eorum, quos affert, auctoritate conscientiam deponant. Itaque si in eorum sententiis proponendis non erret, munus suum implet, nec ipse ulterius respondere tenetur, an qui sectantur illorum opiniones errent, nec ne, sed hoc onus in ipsos Auctores rejicitur, quorum auctoritate freti homines conscientiam suam formant. At longè minus periculum errandi est in auctoritatibus sincerè colligendis ac fideliter exponendis, quam in directa casuum difficultum resolutione, ut patet. Ergo explicata casuum collectio pro formanda conscientia non est opus periculosius, sed multò minus periculosum, quam sit directa casuum re-

Periculum
collectoris
casuum mi-
nus est,
quam peri-
culu The-
logi.

solutio, quam Theologus ex propria doctrina ac industria alijs sequendam proponit.

8. Præterea collector casuum facillimè ac certò pervenit ad probabilitatem parem, aut majorem illâ, ad quam Theologus in sua resolutione pervenire potest; quia casuum collector ante oculos habet omnes rationes atque auctoritates utriusque parti faventes, illasque facillè comparare potest, ac videre, quæ superant alias. Rursus si vel minimùm hæbet, omittere potest dubias, atque certissimas tantùm gravissimasque auctoritates ac rationes proponere; neque enim tenetur omnes omnium opiniones cõservare, sed quas non novit esse certò probabiles omittere potest, ac debet. Rursus non tenetur ita mediare inter Deum & hominem, ut ipse nec nimium laxet, nec nimium arctet conscientias, quia eas nec arctare nec laxare intendit, sed solum proponere doctrinam aliorum, quæ laxat, aut arctat. Si hoc agat, munus suum implet, nec aliud ab illo requiritur. Ergo illorum conditio non est periculosa, sed minus periculosa, quam conditio Theologorum, qui casus incertos suâ auctoritate probabiliter resolvunt ad praxim. Immeritò ergo reprehenduntur à Celladeo (si tamen ab eo reprehendantur, quia non sufficienter explicat in quos invehitur, tanquam ingenuo periculo obnoxii, cum ipsemet in longè majori periculo versetur, eò quod propria auctoritate contra unanimum Theologorum omnium sententiam solus infurgat, eamque non solum ut falsam, sed etiam ut periculosam rejiciat, atque ita mirum in modum conscientias arctet.

ASSERTIO TERTIA.

Qui meram opinionum historiam colligeret, etiamsi prorsus imposens esset ad discernendum rationes & auctoritates graves à levibus, faceret opus minime omnium periculosum.

9. **P**ROBATUR assertio, quæ sententiæ Celladei in hac quaest. diametraliter opponitur, si illa accipiatur (prout termini, quibus eam non semel proponit, accipiuntur & sonant) de meritis historicis. Probatur, inquam, quia merus historicus non tenetur scire, an doctrina, quam refert, sit vera vel falsa, probabilis vel improbabilis, quia hoc ad ejus intentum non conducit. Pari enim historici opinionum nil interest qualitas doctrinæ, quam recedat; qui proinde ab omni culpa immunis est, suumque munus implet, si sinceram historiam taxat, nec ulli attribuat, nisi quod revera docet. At hoc facillè præstari potest ab eo, qui ipsissima Auctorum verba & assertiones colligit, etsi nesciat quo fundamento id dixerint, aut quantæ auctoritatis fuerint Auctores, quos citat. Ut veritas hæc clarior appareat, singe aliquem agere merum opinionum historicum, atque ita præfari, se colligere tantùm opiniones, nec sollicitum esse, an veræ sint, an falsæ, an probabiles, an temerariæ, immò nec scire quidem, utrùm Auctores, quos citat, fuerint hæretici, nec ne, an scientiæ, quas recenset, fuerint condemnatæ nec ne, sed se solum in illud collimare, ut quid quisque senserit proferat, caveant proinde omnes, quas ex opinionibus recensitis in conscientiæ regulam assumant, se nullas qualificare, sed illud singulis pondus relinquere, quod ex rationibus & auctoritate suorum Auctorum & fauto-

ASSERTIO QUARTA.

Sæpe laudabile est & minime periculosum, quod viri imperiti, qui de rationibus Auctorum judicare nequeunt, diversos pro conscientia sua dirigenda à probatis Auctoribus casus colligant.

II. **P**ROBATUR assertio. Sit homo atheologus, sed probus ac timens Deum, insufficienti quidem doctrinâ instructus, ut intelligat, quid Auctores dicant, sed insufficienti; ut rationum ac motivorum, quibus sententiam suam stabiliunt, vim discernat. Talis homo ex communi omnium prorsus consensu scire potest, auctoritatem S. Thomæ, Caietani, Suarii, Toleti, & Sanchez in rebus moralibus esse gravissimam; adeoque concludere potest, sibi licitum esse sequi opinionem, in qua omnes isti conveniant, quia absque temeritate præsumere potest, omnes illos non errasse, & consequenter absque temeritate, probabiliter, prudenter, & invincibiliter credere potest, objectum verè esse bonum, & licitum, quod illi licitum esse affirmant. Securius proinde erit se non peccare illorum opinioni se accommodando. Hæc securitas eò auctior evadet, quod idem homo post probos ac peritos plurimos singulariter consultos, omnes uno ore indubitanter affirmantes audierit, quemcumque atheologum securâ conscientia & absque peccato facere posse; quod certò novit ab omnibus istis proponi ut licitum. Legat ergò hos Auctores, atque opiniones morales, in quibus omnes conveniunt; in historiam, seu in indicem colligat, dico talem historiam esse illi valde proficuum atque utilem; tum ut consulat, tum ut etiam operetur juxta illius præscriptum. Ratio est, quia talis homo vi collectionis, seu, ut cum Cellædeo loquar, vi historiarum suarum rectè & invincibiliter formare potest conscientiam suam; nam ob extrinsecam auctoritatem, prudenter, probabiliter, atque invincibiliter credere potest, objectum illud esse licitum, ac divinæ legi conforme. Tantùm ergò abest, ut hujusmodi vir, etsi purus historicus, non possit formare conscientiam, quod opus sit conforme legi divinæ, prout Cellædeus supponere aut etiam implicite saltem affirmare videtur, ut oppositum sit certissimum; quamvis enim ob incapacitatem aut imperitiam nequeat talem conscientiam formare ex rationibus, quarum vim non discernit, eam tamen vi auctoritatis gravissimæ formare potest, atque ita turò ad operandum, aut consulendum procedere.

12. Hinc autem pergo ad alia exempla hujusmodi, & sic discurro. Omnis idiota, qui certò scire potest, quæ auctoritas sufficiat ad conscientiam suam invincibiliter formandam, & ad credendum, quod opus sit licitum, absque ullo periculo colligere potest casus, & quandam eorum historiam texere, quâ postea utatur ad conscientiam suam formandam, quia absque dubio invincibiliter credit tali auctoritati, atque ob eam absque temeritate reputat opus, quod aggreditur, esse licitum. Atqui plures etiam idiotæ possunt certò scire ac discernere talem auctoritatem. Puta si quis adisset S. Carolum Borromeum, S. Franciscum Salesium, aut Cardinalem Bellarminum, postquam evaserant viri notissimæ prudentiæ, scientiæ, ac probitatis, atque ab illis hoc responsum tulisset, tale & tale opus est licitum &c. Is optinuit

Imperiti sine periculo colligere possunt opinionem moralis propeudendo & contulendo

Idem locum habet etiam in idiotis.

fautorum habent; sibi nil vitio verti posse præter errorem in opinionibus recensendis, que non scit se vitasse, quia propriis singulorum verbis usus est. Hic homo esset merus opinio-nium historicus, qui nullum illis pondus adderet, ratione cujus lector illas veras potius habere posset, quam falsas. Atqui talis homo opus periculosum non aggrederetur. Ergò meri opinionum historici, si ulli tales invenirentur, non essent in statu periculoso, sed opus minime periculosum tractarent. Mirandum proinde est, Cellædeum adeo vehementer insurrexisse adversus meros opinionum historicos, atque ex hoc ipso, quod meri historici sint, eos culpasse, atque periculi gravissimi coarguisse, cum ex hoc titulo sint prorsus inculpabiles, & immunes ab omni periculo, ne opera legentium libros illorum ipsis culpæ vertantur.

Cellædeus error.

Cellædeus ex inadver-tentia ad sensum suorum verborum decem plus est.

10. Verùm Cellædeus hac vice non videtur satis advertisse ad sensum verborum suorum; si enim rectè pendisset significationem horum terminorum: *Meri opinionum historici*: nunquam contemderet, eorum operam esse periculosam, atque, ob falsas ac improbabilis quas congerunt opiniones, sectantium illas peccata ipsis ad culpam imputari, quia oppositum est nimis perspicuum. Verùm aliud dixit, aliud dicere voluit Cellædeus. Voluit dicere, eos casuum collectores periculosè agere, qui qualvis opiniones pro fundanda conscientia temerè congerunt, modò explicitè vel implicite profiteantur, se eas tantùm opiniones collegisse, quas quisvis turò sequi potest. Hi enim, si aut ex impotentia nequeant, aut ex negligentia nolint discernere opiniones probabiles ab improbabilibus, haud dubiè temerè agunt, merenturque ut transgressiones sectantium opiniones ab illis collectas ipsis culpæ vertantur. Hoc, & hoc tantùm probant, quæ Cellædeus hac in quaest. contra eos exaggerat. Verùm hi non sunt meri opinionum collectores, seu historici, quia non solum interponunt suam auctoritatem ad fideliter narrandum quid alii senserint, quod est proprium meri historici, sed etiam eam interponunt ad obtinendam fidem, quod selectas tantùm, tutas, ac certò probabiles opiniones selegunt, quod meri historici munus non est, sed gravis ac periti Theologi. Itaque quamvis Cellædeus merito tales reprehendat, immeritò tamen eos vocat meros historicos, atque idèd minùs accuratè locutus fuisse deprehenditur, cum res, quas in sermone comprehendit & supponit esse conjungibiles, sint prorsus contrariæ ac repugnantes; supponit enim eos esse meros historicos opinionum, qui præterquam quod opiniones colligant, suam interponunt auctoritatem de qualitate opinionum, asseruntque se tutas tantùm ac probabiles opiniones diligenter selegisse, quod tamen est prorsus impossibile, ut patet. Rursus asserit opus meri historici esse periculosum, ac peccato obnoxium, quod certo certius verum non est, quando agit merum historicum, quia totum periculum versatur in eo solo, in quo deserit partes historici, atque illas Theologi assumit. Complexio ergo terminorum, qua Cellædeus utitur, contradictoria, atque inconsistentia continet, ac proinde necessariò procedit de subiecto non supponente. Hæc vera sunt, nec tamen adeò rigidus censor haberi volo, ut ea instar notabilis erroris proponenda putem, cum si de collectoribus non autem de meris collectoribus loquatur, verum dicat, si illi temerè opiniones colligant, easque nihilominus tanquam tutas proponant.

Excusatur Cellædeus quamvis utatur terminis contradictoria complectentibus.

optimè sciret auctoritatem, cui credit, esse gravem, atque se illi credendo aut verum dicere, aut certè non nisi invincibiliter errare. Ergò talis homo ex ejusmodi responsis laudabiliter atque utiliter sententias colligeret, atque ad praxim suam regulandam retineret.

Casuum
collectores
defenduntur.

13. Atque hinc justificatur, & à Celladei accusatione defenduntur omnes casuum collectores, qui meritò judicant, sententias à se collectas legi divinæ conformes esse. At omnes, qui casus scribunt, non difficulter hoc præstare possunt. Immo omnes fermè in omnibus id de facto præstiterunt. Omnia enim, quæ proposuerunt ut licita, si pauca excipias, magno ducti fundamento judicaverunt esse legi divinæ conformia. Plurima quidem ex vi rationum directarum, reliqua verò ex vi discursus restant. Cum enim tam ex auctoritatibus quam ex rationibus reflexis meritò judicarent, usum omnis opinionis directè probabilis esse absolute licitum; cumque ex alia parte essent viri docti, & absque magna difficultate certò scirent quænam opiniones juxta mentem Auctorum benignæ sententiæ essent directè probabiles, absque magna difficultate implere poterant munus suum, quia facilè illis erat ea solum proponere, quæ non temerè, sed meritò judicabant esse conformia voluntati divinæ. Ergò munus illorum non est adeo periculosum, ut Celladeus videtur insinuarè; imò, omnibus inspectis, est longè minùs periculosum, quàm officium Theologi, qui omnia ex propria ratione resolvit, ut antea ostensum est.

Munus Casuistarum minus periculosum est, quàm munus Theologorum.

Scio aliquos Casuistas in proponendis ac colligendis casibus debità cautelà alicubi usos non esse, sed hoc non muneri, sed negligentia illorum tribuendum est, sicut tribui debet negligentia non muneri Theologi, quando ille absque debita cautelà casum resolvit. Et sanè error iste non infrequentius contingit in resolutione Theologi, quàm in collectione Casuista, imò si omnia spectentur, haud dubium, quin errores & defectus istiusmodi in resolutionem Theologam frequentius irrepant, quàm in collectionem casuisticam, idque cum majori periculo; quia resolutiones Theologicae plerumque privatae sunt, nec omnium sensuris exponuntur, sicut collectio casuum in lucem edita; illa enim innumeris censoribus exponitur, qui minùs rectè digesta carpunt, & malo, quod irrepit, remedium apponunt. Itaque non est cur Theologus hujusmodi collectores capiat, aut eis periculum obijciat, cum ipsius officium istorum munere sit longè periculosius.

ASSERTIO QUINTA.

Qui casus colligeret, nec quidquam de eorum conformitate cum lege divina curaret, neque judicare posset, an essent divina legi conformes nec ne, malè ageret, si illas expressè vel tacitè proponeret pro regula ritè formandi conscientiam.

Qui casuum
Collectores
culpandi ?

14. **P**ROBATUR. Talis homo ingentis temeritatis reus esset, quia doceret, quæ nesciret; atque ea ut licita proponeret, quæ ex nullo fundamento judicare posset esse talia. Ergò haud dubiè Dei legem plurimis transgressionibus temerè exponeret, eoque capite reus esset omnium transgressionum, quas alii ipsius auctoritate nixi patrent. Ergò talis casuum collector periculosè, imò absolute malè ageret, si eos pro conscientia regulanda expressè vel tacitè proponeret;

id est, sive expressè declararet, se ad praxim casus collegisse, sive nil profus præfaretur, quia eo ipso tacitè declararet, se proponere casus illos tanquam sufficientes pro conscientia debite formanda, quia tales libri ad alium effectum edi non solent.

15. Probatur 2. rationibus à Celladeo allatis, quæ assertionem hanc validissimè confirmant. Primò, tales videntur esse illi, quos proponit & damnat Apostolus 1. ad Timoth. 1. Volentes esse legi doctores, non intelligentes, neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. Secundo S. Aug. serm. 112. de tempore hæc habet, Sapius cæcus offendit, quam videns: sic ignorans legem Dei sapius ignoranter peccat, quam ille, qui scit. Sicut cæcus sine ductore, sic homo sine Doctore rectam viam vix graditur: ideoque horatur eos, qui sacras literas legere & intelligere possunt, ut frequenti earum meditatione utantur, impotentes autem hæc præstare horatur, ut interpretantem diligentius audiant. Jam ista cadunt in eum, qui aut non curat, aut discernere nequit, quæ colligit, quia ipse legem ignorat, cum aut non curet, aut nequeat scire, an opinio, quam proponit, sit contra legem Dei. Ergò temerè eam proponit tanquam legi divinæ conformem, cum casualiter & fortuito procedat in eligendis opinionibus, quas proponit pro licitis. Tertiò, nemo nisi temerè sequi posset ductum, talis viri, si sciret quâ ratione opiniones illas collegisset; quia si hoc sciret, & eo non obstante sequi vellet tales opiniones ut licitas, in illis sequendis ita se haberet, sicut cæcus, qui dirigi vel let ab eo, quem nosset aut non curare, aut non posse discernere viam à præcipitio. Itaque omnis error illi imputaretur sequendo ductum talis ducis, sicut præcipitium imputaretur cæco, qui ductorem eligeret, de quo exultimare non posset, quòd viam à præcipitio discerneret. Quartò, qui citò & leviter credit, temerarius est & imprudens, & si malum operetur, id ipsi imputatur. Atqui collector casuum, de quo procedit conclusio, aut nullo modo, aut non nisi leviter credit illud bonum esse, quod proponit ut licitum. Ergò imprudens est, & si ex illa fide malum operetur ipse, aut alius, cui normam operandi præscribit, id ipsi imputabitur. Quintò, leges amicitia & servitutis postulant, ne amicus aut famulus in exequenda voluntate amici ac domini ita se gerat, sicut proponitur in assertionem; nam qui non curaret, aut non posset discernere, an res esset contra voluntatem Domini aut amici, excusari non posset, si contra voluntatem Domini aut amici ageret, nec quisquam vellet habere talem famulum, aut amicum. Eadem autem ratio multò magis urget obligationem nostram respectu Dei, qui supremus omnium Dominus est, summusque honorum amicus. Sextò, non minùs tenemur ad faciendam voluntatem Dei præceptivam, seu ad non violandam Dei legem, quàm teneamur ad non occidendum. Sed peccat & reus est homicidii, qui ponit actionem, de qua nequit formare iudicium, quod illa potius non sit quàm sit occisio. Ergò peccat, qui ponit actionem, de qua nequit judicare an sit vel non sit violatura legem Dei. Imò hinc sequitur, quòd nil in ullo casu legis violatæ excusare possit, nisi quod excusat in homicidio, scilicet unica & sola ignorantia invincibilis. Hanc autem ignorantiam non habet, qui operari vel consulere vult, quando non magis videt legem non violandam, quàm violandam per talem actionem, ut videre est in homicidio. Serpimò, Deuteronomii 17. hæc habentur: Si diffidit & ambli.

& ambiguum apud te iudicium perspexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & lepram, & iudicium intra portas tuas videris verba variari, surge & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus, veniesque ad Sacerdotes leuitici generis, & ad Iudicem, qui fuerit illo tempore, queresque ab eis, qui iudicabunt tibi iudicii veritatem, & facies quodcumque dixerint, qui presunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem ejus, sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad dextram, neque ad sinistram. Hic locus probat licitum non esse operari, quando res ob difficultatem est ambigua, sed veritatem iudicii esse investigandam. Jam Collectores casuum, de quibus loquimur, non possunt formare iudicium de veritate. Ergo peccant, dum talia proponunt ut licita. Sanè cum videant Auctorum verba variari, nec possint discernere quis eorum verum dicat, non habent sufficiens fundamentum formandi conscientiam; quia si sola Iudicum, seu Auctorum variantium sententia sufficeret, opus non esset ipsam iudicii veritatem ulterius investigare, quia sine ulteriori inquisitione opus omni formali malitia careret, & esset bonum.

Inutilis Celladei labor.

Argumenta Celladei non impetunt benignam sententiam.

Solvitur obiectio prima.

16. Hæ rationes, quas Celladeus in hac quaestione accumulavit, validæ quidem sunt ad præsentem assertionem comprobendam, quia in terminis illam evincunt, sed priores conclusiones ne quidem tangunt, ut patet. Unde mirum est, Celladeum in quaestione ista tam operosè laborasse, cum labor iste ad intenuum operis nil penitus conducatur; quia nemo est, qui ultimam hanc assertionem defendat; certum enim est, quòd Auctores benignæ sententiæ ad solas priores se restringant.

17. Et sanè quicumque genuinæ benignæ sententiæ sensum inspexerit, clarè perspiciet, argumenta ista nec illam impetere, nec serios casuum collectores ullatenus redarguere, quia sensus benignæ sententiæ est, quòd ut licitè operemur, debeamus ex ratione vel auctoritate gravi, & ad minimum probabilè formare conscientiam, quod opus liceat; nisi enim quis hoc modo bonæ fidei conscientiam former, non excusatur. Præterea loquimur tantum pro casu, in quo veritas directè ita lateat, ut per humanam ac debitam diligentiam certò sciri non possit; si enim veritas per diligentiam debitam certò sciri posset, nemo excusaretur; quia nemo nisi per negligentiam culpabilem veritatem ignoraret. Jam hisce ante mentis oculum habitis, rationes Celladei relegantur, & earum nullitas aduersus benignam sententiam apertè constabit.

18. In primis locus Apostoli tales non tangit, quia Apostolus loquitur de quibusdam Judeis ad fidem conversis, qui aliter docebant, quam ipse docuerat, quiq; fabulis, & genealogiis interminatis intendebant, & nominatim contendebant, legem servandam esse cum Evangelio, de quibus verissimè dicit, quod vellent Magistri fieri, cum non intelligerent neque principia, quibus uterentur, nec conclusiones, quas deducebant. Præterea agebant de rebus, pro quibus intelligendis certa regula haberi poterat, & per oppositam Pauli doctrinam jam tum habebatur. At nil simile est in casu nostro. Rursus Auctores, de quibus nos loquimur, probè, & sicut fert humana conditio, intelligunt, quæ loquuntur, & de quibus affirmant, nec aliud in præceptore requirunt in rebus incertis, pro quarum veritate certò habendâ certa regula hominibus non suppetit. Itaque locus iste nec ad nostram sententiam, nec ad serios & industrios casuum collectores collimat.

19. Quod secundo loco assertur ex Augustini opinione, quia manifestè loquitur de ignorantia vincibili, quam homo vel legendo vel audiendo superare potest. At nos loquimur in casu ignorantie insuperabilis, quando scilicet veritas certò sciri non potest, & tunc etiam exigimus, ut veritas ipsa & Dei voluntas iuxta capacitatem humanam reperiat, ac probabiliter credatur. Nil contra hoc ex isto Augustini loco inferri potest.

Obiectio 1. solvitur.

20. Exemplum legis divinæ ignoratæ, & cæci tertio loco adductum, demonstrat quidem ultimam assertionem, sed alias non impedit. Cæterum quòd via salutis per quam ambulandum nobis est, sit Dei lex, quòdque beati sint, qui ambulant in lege Domini, & contra, qui eam nescierunt neque intellexerunt, in tenebris ambulent, quæ Celladeus hic ponderat, verissima sunt de lege, quam scire possumus & debemus; illa enim est via, per quam incedere, & regula, ad quam actiones nostras conformare debemus. At lex insuperabiliter latens non potest esse regula, cum vim legis ac regulæ dirigentis non habeat. Porro quando Lex aliqua insuperabiliter nos latet, ambulamus quidem aliquo modo in tenebris, quia veritatem ignoramus, ambulamus tamen per viam, in qua nec offendiculum, nec præcipitium ullum invenitur; ideoque tenebræ illæ à certa salutis via tenenda nos non impediunt. Inò in hoc ipso casu lex & voluntas Dei, quam sequi possumus, non penitus ignoratur, quia directè loquendo scitur probabiliter, ideoque non penitus ambulamus in tenebris, sed sequimur legem Dei meliorem modo, quo possumus, & reflexè quidem scimus, nos in iis circumstantiis versari, in quibus voluntas Dei est, ut talia facere possimus.

Obiectio 3. solvitur.

Obiectio 4. solvitur.

21. Ad quartum, certum est tam ex ipsa hypothese omnium assertionum hujus quaest. demptâ ultimâ, quam ex indubitato sensu benignæ sententiæ, quod seduli & serii casuum collectores, & qui eos sequuntur, non temerè credant ea esse licita, quæ ab ipsis pro talibus proponuntur. Nulla ergo est hæc obiectio.

Obiectio 5. solvitur.

22. Leges amicitie & servitutis, quinto loco propositæ, postulant quidem, ne quis temerè faciat contra voluntatem Domini aut Amici, quòdque, qui aliter faciant, digni sunt reprehensione, quando operantur contra voluntatem eorum, quam scire poterant & debebant. At si loquamur de actione contra voluntatem Domini vel amici, quæ invincibiliter ignoratur, non est contra, sed juxta leges amicitie & servitutis, ut ea fiant, quæ post diligentiam adhibitam ultimo iudicio ipsorum voluntati creduntur esse conformia, quamvis oppositum per accidens contingat. Hoc multò magis valet respectu Dei, qui nullius commodi aut incommodi capax est, quiq; proinde cor operantis intuetur; unde quoties videt illum ea tantum facientem, quæ invincibiliter credit Deo grata esse, non solum non averfatur opus illius, sed etiam in eo delectatur. Quod maximè verum est, quando res incertæ, certò tamen probabiles, directè consideratæ, creduntur licitæ; tunc enim præter considerationem reflexam & generalem persuasionem quòd probabilia liceant, ipsamet directè persuasio de honestate operis est invincibilis, & consequenter in genere suo sufficit ad fundandam actionem honestam, etsi solum respiciamus ad objectum secundum se, & non reflectamus ad principia reflexa, & circumstantias, in quas reflexa consideratio fertur, ad quas recurrendum est, quoties conscientia &

bona fides ex rationibus directis non formatur. 23. Ceterum Deus non est, sicut ceteri amici, qui ignorant circumstantias, in quibus amici sui versantur; nec spectat ad eos determinare, quomodo amici se gerere debeant. Sed Deus tanquam supremus legislator omnia intuetur, & pro omnibus casibus statuit quid sit agendum. Inter reliqua autem statuit, quod stante insuperabili ignorantia legis, bonaque fide rationabiliter formatâ, liceat secundum illam operari. Unde qui sequuntur benignam sententiam, non transgrediuntur leges amicitiae cum Deo, sed faciunt quod eiverè placet, & quod ipsi etiam illi placere existimant.

Obiectio 6. 24. Ad sextam. Admitto paritatem inter homicidium & alia prohibita, & fateor nullum illorum licite poni, nisi formetur conscientia quod sit licitum, & à Deo permissum. Rursus verum etiam est, quod nil excuset in aliis, nisi quod excuset in homicidio; sed falsum est, quod hoc sit

sola & unica ignorantia invincibilis; illa enim sola non excusat, cum praeter illam bona conscientia fides requiritur; & quidem utraque semper requiritur, ut actio quavis sit honesta, quia quavis illarum ablatâ, actio evadit turpis & impudibilis, ut constat ex 1. 2. ubi agitur de conscientia.

27. Ultimum argumentum, ut jacet, probat quidem ultimam assertionem, sed priores non impugnat. Itaque sicut ex una parte Celladeus ultra debitum casuum collectores in hac quaestione accusavit, ita ex altera parte nil attulit, quod benignae sententiae repugnet, aut de illa difficultatem ingerat. Illa enim docet, nunquam in ambiguo operandum esse, sed peccatum inevitabiliter imminere, nisi conscientia & bona fides, quae opus creditur esse conforme voluntati divinae, ex rationabili motivo formetur. Quae cum certa sint, ad alia progrediendum est.

QUAESTIO QUADRAGESIMA- S E X T A.

Vtrum obedire liceat contra propriam opinionem?

Celladeus
quid in hac
quaest. cogit?

1. **M**ATERIAM hanc Celladeus tractat lib. 3. quaest. 14. illique tres alias quaestiones quasi praebulas praemittit, nempe 11. 12. & 13. in quibus & fuse & bene probat, nemini licitum esse operari, aut consulere contra propriam opinionem, speculative & practice talem, eam retinendo & in sensu composito. Huic ejus doctrinae, quoad substantiam, & ego assentior, quia vera est, eamque ex professo tradidi ac probavi quaest. 30. de Consc. prob. Verum hoc in Celladeo displicet, quod in suo discursu absque debita rerum ac terminorum distinctione procedat. Quocirca, ne ipse ejusdem accusationis reus evadam, congruum, imò necessarium putavi terminos explicare; quod ita breviter praestabo, ut lector non solum habeat, unde absque aequivocatione praesentem quaestionem intelligat, sed abundè instructus sit, ut absque deceptionis periculo percurrere possit, quae Celladeus tradit tribus illis quaestionibus praeliminaribus, de quibus proximè mentionem feci.

TERMINORUM EXPLICATIO.

2. **M**ULTIPLICITER operari & consulere potest homo contra propriam opinionem. Primò, contra opinionem habituales, quam habitualiter tenet. Secundò, contra opinionem propriam actualem, seu actu existentem, dum operatur.

Rursus opinio actualis potest esse vel prorsus absoluta ac finalis sententia, vel solum absoluta & finalis secundum quid, nempe, quantum est ex vi rationum ac auctoritatum directè probantium.

Tertiò, operans contra propriam opinionem quando venit ad opus, potest eam deponere,

vel non deponere. Si eam deponat, videndum est, quomodo eam deponat, an per solum suspensionem omnis iudicii, ut maneat actu dubitans? an per iudicium contrarium, attendendum est, an hoc cum sufficienti, an sine sufficienti fundamento fiat?

3. Jam de his omnibus dispar est ratio, ut latè ostendi quaest. 30. de Consc. prob. Porro argumenta Celladei solum probant, licitum non esse operari contra actualem opinionem ultimam non depositam, quod verissimum esse iudico; reliqui autem sensus ac distinctiones, quibus meam hanc de re sententiam loco citato proposui, non impugnant. Itaque cum allata terminorum distinctio omnem inter nos quoad ea, quae tribus quaestionibus prioribus à Celladeo agitantur, controversiam dirimat, illis examinandis non immerbor: qui enim cum harum distinctionum praecautione eas legerit, facile veritatem detegit, idque absque periculo errandi circa quaestionem ipsam in sensu, quo illam admitto; imò multa & valida argumenta ad eam efficaciter confirmandam reperiet, pro quibus sua Celladeo laus debetur.

4. Unum tamen diligenter observandum est ex quaest. 12. ubi ob indistinctionem terminorum periculum est, ne grandis error Lectori obrepat. Contendit Celladeus, & bene, neminem opinari posse aliquid contra alios contrarium tenentes, licet quin simul rejiciat oppositas rationes ut fallaces, auctoritatemque tenentium contrarium ut fallacem, ac deceptam repellat. Unde infert, intellectum semper ita iudicare de objecto, quod verum esse affirmat, ut rationes & auctoritates contrarias sibi representatas repellat ut fallaces & insufficientes, nisi ponat enunciationem non absolutam, sed secundum quid & restrictam, qualem poneret, qui expressè diceret, se non agere de objecto aliquo, prout substat revelationi & auctoritati